

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра українознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філософського
факультету
Іван КАРПЕНКО

“ 30 ” вересня 2025 р.

Робоча програма навчальної дисципліни
ІСТОРІЯ УКРАЇНИ: ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІР

рівень вищої освіти перший (бакалаврський) рівень

галузь знань С-Соціальні науки, журналістика, інформація і міжнародні відносини

спеціальність С-1 – «Економіка та міжнародні економічні відносини»

освітня програма «Економіка та аналітика даних»

вид дисципліни обов'язкова

факультет Економічний

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету

“_30_” червня 2025 року, протокол № 5

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: В'ячеслав ПОТОЦЬКИЙ, кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства філософського факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Програму схвалено на засіданні кафедри українознавства
Протокол №12 від “27” червня 2025 року

в. о. завідуючого кафедрою українознавства

Наталя АКСЬОНОВА

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Економіка та аналітика даних»

Гарант освітньо-професійної програми
«Економіка та аналітика даних»

Олена КУЩЕНКО

Програму погоджено науково-методичною комісією економічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Протокол від “26” серпня 2025 року, протокол №_1_

Голова науково-методичної комісії

Дар'я ЗАГОРСЬКА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Історія України: цивілізаційний вибір” складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки бакалавра спеціальності C-1 – «Економіка та міжнародні економічні відносини», освітня програма «Економіка та аналітика даних».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є поглиблення знань студентів з історії України, ознайомлення з основними тенденціями розвитку сучасної історичної науки, оволодіння методами роботи з історичними джерелами та науковою літературою.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є визначення ролі історії України в системі соціально-гуманітарних наук; ознайомлення з основами традиційної та модерної історіографії; висвітлення найважливіших дискусійних історичних проблем; оволодіння сучасними засобами вивчення історичних джерел та наукових публікацій, прийомами їх аналізу та здобуття на цій основі практичних навичок для оцінки поточних суспільних процесів та явищ.

1.3. Кількість кредитів 3.

1.4. Загальна кількість годин 90 год.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	
Семестр	
1-й	
Лекції	
32 год.	
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	
Лабораторні заняття	
год.	
Самостійна робота	
42 год.	
Індивідуальні завдання	

1.6. Важливим завданням вивчення навчальної дисципліни є формування наступних загальних компетентностей:

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК13. Здатність діяти соціально-відповідально та свідомо.

1.7. Заплановані результати навчання

Знати принципи періодизації історії України та її основні етапи; основні поняття та терміни; особливості соціально-економічних, політичних, культурних процесів розвитку України на різних етапах; діяльність видатних історичних осіб, політичних партій, державних утворень, що існували в Українських землях від давнини до сьогодення; сучасні історичні теорії та методологічні підходи для аналізу суспільства. Здійснювати політичний огляд міжнародних подій та виявляти проблеми в міжнародних відносинах

Уміти аналізувати історичні процеси, події, факти; брати участь у дискусіях на суспільно-історичні теми; користуватися категорійно-понятійним апаратом історичної науки, історичними джерелами та науковою літературою з історії України; застосовувати знання з історії України у процесі розв'язання професійних завдань. Аналізувати геополітичне та гео економічне положення окремих держав на території сучасної України та виявляти їх головні інтереси.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у здобувачів вищої освіти програмних результатів навчання відповідно до ОПП:

ПРН1. Асоціювати себе як члена громадянського суспільства, наукової спільноти, визнавати верховенство права, зокрема у професійній діяльності, розуміти і вміти користуватися власними правами і свободами, виявляти повагу до прав і свобод інших осіб, зокрема, членів колективу.

ПРН2. Відтворювати моральні, культурні, наукові цінності, примножувати досягнення суспільства в соціально-економічній сфері, пропагувати ведення здорового способу життя.

ПРН9. Усвідомлювати основні особливості сучасної світової та національної економіки, інституційної структури, напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.

ПРН20. Оволодіти навичками усної та письмової професійної комунікації державною та іноземною мовами.

ПРН21. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

ПРН24. Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та свідомо на основі етичних принципів, цінувати та поважати культурне різноманіття, індивідуальні відмінності людей.

1.8. Пререквізити: Для опанування курсом потрібно проходження курсу «Історія України» загальноосвітньої середньої школи.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Вступ до курсу

Тема 1. Вступ.

Транснаціональна, глобальна та переплетена (entangled) історія України. Поняття цивілізації. Концепції цивілізаційного розвитку А. Тойнбі, І. Валлерстайна, С. Гантінгтона. Теорія фронтиру в контексті дослідження історії України. Історія та формування колективної пам'яті.

Розділ 2. Економіка України: від давнини до сучасності

Тема 2. Організація господарства та торгівлі в давню добу. Приватна власність. Держава. Технології.

Формування Мультифронтиру: мисливці, землероби, скотарі та мореплавці. Фронтири доісторичної доби. Цивілізаційний і формаційний підходи в дослідженні економічної історії України.

Еволюція способів господарювання на території України в додержавний період. Трипільська культура. Праукраїнські археологічні культури XV–VIII ст. до н. е.

Український південь – контактна зона. Заселення українських земель грецькими колоністами. Перші держави-поліси в Північному Причорномор'ї: сільське господарство, промисли, торгівля, фінанси.

Кочові племена Степової Скіфії VI–IV ст. до н. е. Скіфи-землероби Лісостепу VII–IV ст. до н. е. Кочовики-сармати III ст. до н. е. – I ст. н. е.): воєнна активність, ремесла, скотарство, торгівля. Скіфське царство в Криму.

Інтеграція античних міст-держав Північного Причорномор'я до Римської імперії: сільське господарство, промисли, торгівля. Господарство племен зарубинецької, київської, черняхівської культури.

Тема 3. Розмаїття моделей економічного розвитку в українських землях доби середньовіччя (IX – кінець XV ст.).

Наслідкування європейського феодалізму, візантійської економіки, традицій кочового й напівкочового способу життя (Київська Русь, Галицько-Волинська держава, печеніги, половці, Золота Орда, Кримський ханат, Польське королівство, Угорське королівство).

Формування феодальної власності й системи особистої та поземельної залежності селян. Феодальне господарство. Економічна специфіка часів раннього феодалізму: голод, висока смертність, низький технологічний рівень сільського господарства, натуральність господарства.

Удільна доба Київської Русі. Особливості майнового та соціального статусу селян (смердів), челяді, холопів, ізгоїв.

Міста в українських землях доби середньовіччя. Ремесла, корпорації майстрів, особливості внутрішньої й міжнародної торгівлі. Боротьба міст з феодалами, комунальні революції, магдебурзьке право.

Особливості економічного розвитку руських князівств під владою Золотої Орди. Входження українських земель до Великого князівства Литовського. Зміни в організації землеволодіння та фіскальній політиці.

Крим і Північне Причорномор'я на цивілізаційному перехресті Середньовіччя. Фронтир у фронтірі. Організація економіки в Кримському ханаті. Економічні зв'язки з руськими князівствами.

Тема 4. Модернізаційні процеси на українських землях у Нову добу (XVI – XIX ст.).

Капіталізм та капіталістичні відносини. Люблінська унія. Фільваркове господарство й виклики європейського капіталізму, розвиток торгівлі та митної справи, мануфактури. «Революція цін» як наслідок Великих географічних відкриттів.

Буржуазія. Накопичення капіталу. Фермерський тип господарювання. Особливості української економіки козацької доби.

Реформи Богдана Хмельницького, види господарської діяльності, торгівля та фінанси. Економічні питання в міждержавних договорах Козацької держави та гетьманських «статтях» другої половини XVII ст. Старшинське й поміщицьке землеволодіння.

Економіка українських міст. Ринкова та ярмаркова торгівля. Шляхи сполучення. Чумакування. Вплив геополітичних змін останньої третини XVIII – середини XIX ст. на економічний розвиток українських земель.

Промисловий переворот, індустріалізація.

Тема 5. Особливості економічного розвитку українських земель другої половини XIX – 20-х рр. XX ст.

Економічні виклики індустріалізації, капіталізму, Великої війни 1914–1918 рр. та Української революції 1917–1920 рр. Економічні ініціативи урядів Центральної Ради, Української Держави, УНР, ЗУНР, Директорії. Політичні та економічні наслідки Першої світової війни: Версальський договір, милітаризація економік; економіки Великої Британії, Німеччини, США, Японії та Радянського Союзу після Першої світової війни.

Тема 6. Від індустріальної до постіндустріальної економіки: від соціалізму до капіталізму.

Сталінська «навздогінна» модернізація й милітаризована економіка в УРСР. Суцільна колективізація сільського господарства. Голодомор 1932–1933 рр.

Політичні та економічні наслідки Другої світової війни: СРСР в УРСР перед викликами Холодної війни й післявоєнної відбудови. Радянізація західноукраїнських областей та інтеграція до загальносоюзного економічного простору.

Економічні трансформації в Україні доби «відлиги». Індустріальний розвиток України та урбанізаційні процеси. Посилення негативних тенденцій в економічному житті республіки в період «застою» (1970-ті – перша половина 1980-х рр.).

Політика «перебудови», її наслідки в економічній і соціальній сферах як один із вагомих чинників краху комуністичної системи й розпаду СРСР. Колгоспний і радгоспний лад. Товарообіг і торгівля.

Особливості економічних процесів у незалежній Україні 1990-х рр. – у перші десятиріччя XXI ст. Великий капітал: економічні контури й політична вага. Економіка після Помаранчевої революції. Сучасна Україна в міжнародних економічних відносинах. Економіка України в умовах війни (2014–2024 рр.).

Розділ 3. Милітарна історія та її місце в становленні сучасної України.

Тема 7. Військова справа на землях України від давнини й до XVIст.

Розвиток зброї та причини її застосування. Військові зіткнення на українських теренах до появи Русі-України. Озброєння й тактика киммерійців, скіфів, сарматів, еллінів, германців, готів, гунів. Слов'янські племена.

Військова справа за часів Київської Русі та Галицько-Волинської держави. Участь населення українських земель у військових діях Великого князівства Литовського, Польського королівства, Угорського королівства, Молдавського князівства.

Війни періоду Кримського ханства.

Тема 8. Феномен українського козацтва.

Виникнення козацтва, його трансформації впродовж XVI–XVIII ст.

Форми організації українського козацтва. Українські козаки в дзеркалі лицарства. Низове та реєстрове козацтво. Внутрішній устрій Запорізької Січі. Козацькі правила та традиції. Характерництво та його основи. Історія козацьких військових об'єднань. Типологія, регіональні особливості козацтва. Військові організації XX століття за прообразом козацтва – Карпатська Січ, Поліська січ. Сучасні військові формування, що продовжують тяглість з козацтвом.

Тема 9. Роль милітарної складової в захисті Української держави.

Українці в Першій світовій війні. Військовий потенціал України напередодні Визвольних змагань. Шлях Українських січових стрільців. Особливості українських збройних сил у періоди Центральної Ради, Української Держави та Директорії. Видатні українські військові діячі та їхній внесок у захист країни. Знакові битви. Військові традиції. Друга світова війна та участь у ній українців. УПА, її створення, діяльність та інші особливості.

Розділ 4. Україна в контексті європейського націєтворення

Тема 10. Довге ХІХ століття: народження європейських націй.

Поняття нації, основні концепції розвитку націй. Європейський романтизм та націєтворення. Вплив європейських національних ідей на українське націєтворення.

Поняття “винайденої традиції” в європейському та українському контексті: “Історія Русів”, “Краледворський рукопис”, “Оссіанові пісні”. Дослідження етнографії, української мови та історії. Імперська ідея проти національної: концепції М. Погодіна та М. Максимовича. Тріада О. С. Уварова. Український та малоросійський проєкт.

Роль історичного міфу у формуванні національної ідентичності: сарматизм та козацький міф у ХІХ столітті. Формування національного пантеону.

Тарас Шевченко як постать Поета-Пророка.

Національні ідеї єврейської, кримськотатарської, польської, німецької спільнот. Інституалізація національного руху.

Тема 11. Коротке ХХ століття: «призупинене націєтворення».

Українська революція 1917–1921 року та українська національна ідея в політиці режимів. Національні меншини під час Української революції. Сприйняття України на міжнародному рівні.

Формування української діаспори після поразки визвольних змагань.

Місце національного чинника в радянській ідеології міжвоєнного періоду: коренізація та її згортання. Діяльність українських політичних партій та організацій в Чехословаччині, Польщі та Румунії.

Формування ідеології інтегрального націоналізму та діяльність ОУН. Національна ідея в роки Другої світової війни.

Шістдесятники та дисиденти. Відродження українських партій у роки перебудови.

Тема 12. Незалежна Україна: виклики націєтворення.

Політика пам'яті української влади за роки незалежності. Україна в контексті розвитку постсоціалістичної Центральної та Східної Європи. Вплив Помаранчевої революції та Революції Гідності на націєтворення. Декомунізація та деколонізація культурного простору. Вплив російсько-української війни на актуалізацію національних питань: зміни в державній політиці. Анексія Криму та кримськотатарське питання.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Дистанційна форма					
	Усього	У тому числі					Усього	У тому числі				
		Л	С	Лаб	Інд	С.р.		Л	С	Лаб	Інд	С.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Вступ до курсу												
Тема 1. Вступ.	6	4	2				6	2				4
Разом за розділом 1	6	4	2				6	2				4
Розділ 2. Економіка України: від давнини до сучасності												
Тема 2. Народження української економіки. Приватна власність. Держава. Технології.	4	2				2	6	2				4
Тема 3. Розмаїття моделей економічного розвитку в українських землях доби середньовіччя (IX – кінець XV ст).	6	2	2			2	4					4

Тема 4. Модернізаційні процеси на українських землях у Нову добу (XVI–XIX ст.).	4	2				2	4					4
Тема 5. Особливості економічного розвитку українських земель другої половини XIX – 20-х рр. XX ст.	6	2	2			2	4					4
Тема 6. Від індустріальної до постіндустріальної економіки. Від соціалізму до капіталізму.	15	2				3	17					7
Разом за розділом 2	35	10	4			11	35	2				23
Розділ 3. Мілітарна історія та її місце в становленні сучасної України												
Тема 7. Військова справа на землях України від давнини й до XVI ст.	7	2	2			3	7					7
Тема 8. Феномен українського козацтва	7	2	2			3	7					7
Тема 9. Роль мілітарної складової в захисті Української держави.	10	4	2			4	10	2				8
Разом за розділом 3	24	8	6			10	24	8				22
4. Україна в контексті європейського націєтворення												
Тема 10. Довге XIX століття: народження європейських націй.	8	4				4	9	1				8
Тема 11. Коротке XX століття: призупинене націєтворення?	8	2	2			4	7					7
Тема 12. Незалежна Україна: виклики націєтворення.	9	4	2			13	9	1				18
Разом за розділом 4	25	10	4			21	25	2				33
	90	32	16			42	90	8				82

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	дист.
1.	Вступний семінар: Історія як наука	2	Семінарські заняття не передбачені згідно з робочим планом
2.	Козаки та козацтво як важливі частини української мілітарної історії.	2	
3.	“Винайдена традиція” в контексті українського та європейського націєтворення	2	
4.	Друга світова війна та участь українців у ній.	2	
5.	Політика пам’яті та націєтворення в незалежній Україні	2	
6.	Історія України в сучасній вітчизняній символіці.	2	
7.	Релігійно-церковні процеси в незалежній Україні.	2	

8.	Культура в контексті цивілізаційного вибору України	2	
	Разом	16	

5. Самостійна робота

Самостійна робота здобувачів вищої освіти передбачає:

1. Підготовку до семінарських занять.
2. Вивчення тем курсу й підготовку до підсумкової атестації.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денне	Дист.
1.	Тема 1. Вступ до історії України: цивілізаційний вимір.	2	4
2.	Тема 2. Народження української економіки. Приватна власність. Держава. Технології.	2	4
3.	Тема 3. Розмаїття моделей економічного розвитку в українських землях доби середньовіччя (IX – кінець XV ст.).	2	6
4.	Тема 4. Модернізаційні процеси на українських землях у Нову добу (XVI–XIX ст.).	2	4
5.	Тема 5. Особливості економічного розвитку українських земель другої половини XIX – 20-х рр. XX ст.	2	6
6.	Тема 6. Від індустріальної до постіндустріальної економіки. Від соціалізму до капіталізму.	5	7
7.	Тема 7. Військова справа на землях України від давнини й до XVI ст.	3	7
8.	Тема 8. Феномен українського козацтва	3	9
9.	Тема 9. Роль мілітарної складової в захисті Української держави.	6	8
10.	Тема 10. Довге XIX століття: народження європейських націй.	4	10
11.	Тема 11. Коротке XX століття: призупинене націєтворення?	6	9
12.	Тема 12. Незалежна Україна: виклики націєтворення.	5	8
	<i>Разом</i>	42	82

6. Методи навчання

Відповідність методів навчання та форм оцінювання визначеним результатам навчання за ОПП відображає табл. 7.1

Таблиця 7.1

Шифр ЗК, ФК, ПРН (відповідно до ОНП)	Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи навчання	Контрольні заходи, що забезпечують досягнення результатів навчання та компетентностей
ЗК1	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	Аналіз конкретної ситуації, групова дискусія. Лекції-демонстрації до тем 11, 12.	Оцінювання результатів підготовки до семінарських занять 7, 8.

ЗК2	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.	Робота на семінарських заняттях, лекція-демонстрація до розділу 3.	Оцінювання результатів підготовки до семінарського заняття 2, 3, 4, 5.
ЗК3	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово	Аналіз новітніх досліджень під час подання матеріалу на лекціях-демонстраціях. Знайомство з новими інтерактивними методами навчання.	Оцінювання пошуку матеріалів до контрольної роботи та підготовки інформаційного повідомлення на семінарських заняттях, екзаменаційна робота. Розділи 1–4.
ЗК7	Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.	Пояснення причиново-наслідкових зв'язків та логіки історичного процесу, основних методів критичного аналізу історичних джерел.	Оцінювання логіки викладення та причиново-наслідкових зв'язків у демонстраціях під час підготовки до семінарських занять 1–8. Опрацювання конспектів лекцій.
ЗК8	Здатність працювати автономно та в команді. Вміння організовувати роботу в команді, розуміння всіх етапів командної роботи.	Аналіз матеріалів під час лекцій за розділом 2.	Опрацювання конспектів лекцій розділу 2.

ЗК9	Здатність спілкуватися іноземними мовами у професійній діяльності, опрацьовувати фахову літературу.	Отримання зворотного зв'язку щодо виконання творчих завдань, анкетування, аналіз отриманих результатів здобувачем.	Підготовка до контрольної та екзаменаційної роботи.
ЗК12	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій, зокрема для вирішення стандартних завдань у практичних ситуаціях.	Принципи організації освітнього процесу на семінарі 1. Ознайомлення з можливостями розширеного пошуку інформації.	Перевірка індивідуальних завдань, створених на основі індивідуального пошуку інформації в інтернеті. Оцінювання комунікаційних навичок, модерація позааудиторної комунікації з питань організації курсу. Семінари 7, 8.
ПРН1	Асоціювати себе як члена громадянського суспільства, наукової спільноти, визнавати верховенство права, зокрема у професійній діяльності, розуміти і вміти користуватися власними правами і свободами, виявляти повагу до прав і свобод інших осіб, зокрема, членів колективу.	Аналіз конкретної ситуації, групова дискусія. Лекції-демонстрації до тем 11, 12.	Оцінювання результатів підготовки до семінарських занять 7, 8.
ПРН2	Відтворювати моральні, культурні, наукові цінності, примножувати досягнення суспільства в соціально-економічній сфері, пропагувати ведення здорового способу життя.	Робота на семінарських заняттях, лекція-демонстрація до розділу 3.	Оцінювання результатів підготовки до семінарського заняття 2, 3, 4, 5.
ПРН9	Усвідомлювати основні особливості сучасної світової та національної економіки, інституційної структури, напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.	Принципи організації освітнього процесу на семінарі 1. Ознайомлення з можливостями розширеного пошуку інформації.	Перевірка індивідуальних завдань, створених на основі індивідуального пошуку інформації в інтернеті.

ПРН20	Оволодіти навичками усної та письмової професійної комунікації державною та іноземною мовами.	Методичні поради щодо підготовки презентацій до семінарів і творчої контрольної роботи.	Оцінювання активностей на заняттях, оцінювання презентації творчих завдань.
ПРН21	Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.	Аналіз конкретної ситуації, групова дискусія. Лекції-демонстрації до тем 11, 12.	Оцінювання результатів підготовки до семінарських занять 7, 8.
ПРН24	Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та свідомо на основі етичних принципів, цінувати та поважати культурне різноманіття, індивідуальні відмінності людей.	Навчання через практичну роботу, Лекція-демонстрація до розділу 3.	Оцінювання результатів підготовки до семінарського заняття 2, 3, 4, 5.

7. Методи контролю

Здобувачі освіти опановують теми на практичних заняттях відповідно до контрольних цілей. Основне завдання поточного контролю – перевірити рівень підготовки здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи.

Виконання завдань самостійної роботи, підготовка до семінарських занять і виконання екзаменаційних завдань передбачають дотримання здобувачами вищої освіти основних принципів академічної доброчесності:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання, атестації (для осіб з особливими освітніми потребами цю вимогу застосовують, зважаючи на їхні індивідуальні потреби та можливості);
- посилання на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Поточний контроль та оцінювання результатів навчання передбачає оцінювання за всіма формами проведення занять:

- контроль та оцінювання активності роботи здобувача вищої освіти під час лекційних та практичних (семінарських) занять (групова дискусія);
- контроль та оцінювання індивідуального завдання;
- контроль засвоєння теоретичного та практичного матеріалу (тестування);
- контроль та оцінювання вмінь здійснювати самостійні наукові дослідження та презентувати їх шляхом застосування сучасних інформаційних технологій.

Поточний контроль знань здобувачів вищої освіти здійснюється під час **семінарських занять** протягом семестру й має на меті перевірити рівень підготовленості

здобувача до виконання конкретної роботи. У межах поточного контролю оцінюють, наскільки здобувачі освіти знають першоджерела та наукову літературу, логічно й послідовно виступають під час обговорення питань семінарського заняття, ставлять питання і відповідають на них у межах дискусії. Здобувач може набрати від 1 до 60 балів за роботу на семінарах протягом семестру.

Критерії оцінювання роботи здобувачів на семінарських заняттях:

Максимальна кількість балів за роботу на семінарських заняттях – 60 балів.

8 – 7 балів – виступ грамотний за всіма параметрами оцінювання, логічний, інформаційно повний, продуманий.

6 – 5 балів – виступ за темою неповний.

4 – 1 бали – формальний виступ зі значною кількістю фактичних помилок.

0 балів – пасивна присутність.

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення екзамену. Загальна кількість балів за успішне виконання екзаменаційних завдань – 40. Час виконання – до 3 годин. Для допуску до підсумкового семестрового контролю здобувач має набрати впродовж семестру не менш ніж 10 балів.

Зміст екзаменаційного білета й оцінювання відповідей на екзамені: теоретичне питання – 15 балів (два питання); питання на знання фактичного матеріалу – 10 балів.

Максимально повна відповідь на перше та друге питання передбачає знання теоретичного та фактичного матеріалу, уміння аналізувати та порівнювати історичні явища. Бажано у відповіді використовувати мовні конструкції, що свідчать про самостійність та обґрунтованість думок здобувача вищої освіти («на мою думку», «порівняно з», «на противагу», «отже»).

Третє питання білета передбачає знання фактичного матеріалу, пов'язаного з діяльністю відомих персоналій. Повна, самостійна та аналітична відповідь оцінювана у 10 балів.

Рівень знань на екзамені оцінюється:

37–40 балів, якщо здобувач дав правильну та повну відповідь на всі поставлені питання, ґрунтовно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, демонструє вміння пов'язувати події минулого із сучасним розвитком соціальної, політичної та економічної ситуації в Україні, логіку та аргументованість викладу (наводить приклади, аналогії, знає головні дати з історії України), вільно використовує набуті теоретичні знання, аналізуючи практичний матеріал, висловлює ставлення до тих чи тих проблем;

32–36 балів отримує здобувач, якщо він відповів на всі запитання, добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє навичками роботи з джерелами та рекомендованою літературою, аргументовано викладає матеріал, висловлює міркування щодо тих чи тих проблем, але припускається певних неточностей і похибок;

27–31 бал здобувач отримує, якщо відповів на всі запитання, переважно опанував теоретичні знання з навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але дав недостатньо аргументовану відповідь, виявляє неточності, не вміє оцінювати факти та явища;

21–26 балів отримує здобувач, якщо всі питання розкриті неповно та/або логіку відповідей потрібно суттєво виправити;

1–20 балів здобувач отримує, якщо у відповіді не розкриті всі три питання, продемонстровано недостатнє знання фактичного матеріалу, наукових визначень, немає посилок на першоджерела та рекомендовану наукову літературу;

0 балів здобувач отримує, якщо немає відповідей на питання екзаменаційного білета.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, екзамен								Сума		
Семінарські заняття									Разом	Екзамен
C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8		60	40
7	7	8	8	8	8	8	6			

9. Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90–100	відмінно
70–89	добре
50–69	задовільно
1–49	незадовільно

10. Рекомендована література

Основна література

1. Алексієвець Л., Алексієвець М., Дацків І. Україна – Європа: цивілізаційно-історичний дискурс. *Український історичний журнал*. 2020. № 5. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/179864/17-Aleksiiievets.pdf?sequence=1>
2. Антропологічний код української культури і цивілізації (у двох книгах) / О. О. Рафальський (керівник авторського колективу), Я. С. Калакура, В. П. Коцур, М. Ф. Юрій (науковий редактор). Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. Книга 1. 432 с.; Книга 2. 536 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Rafalskyi_Oleh/Antropolohichniy_kod_ukrainskoi_kultury_i_tsyvylizatsii_Knyha_1/; https://chtyvo.org.ua/authors/Rafalskyi_Oleh/Antropolohichniy_kod_ukrainskoi_kultury_i_tsyvylizatsii_Knyha_2/
3. Бойко О. Д. Історія України: підручник. 7-ме вид., доп. Київ : Академія, 2021. 720 с. URL: <https://uahistory.co/book/boyko/>
4. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX–XX століття. Київ, 2019. 656 с. URL: <https://uamoderna.com/biblioteka/hrytsak-naryse-istorii-ukrainy>.
5. Грицак Ярослав. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ: ПОРТАЛ, 2023. 408 с.
6. Історія України: Хрестоматія / Упоряд. В. М. Литвин; Відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ : Наукова думка, 2013. 1056 с. URL:

<http://resource.history.org.ua/item/0010233>

7. Історія цивілізації. Україна. Т. 1. Від кіммерійців до Русі (X ст. до н. е. – IX ст.) / Н. С. Абашина, М. Ю. Відейко, О. В. Гопкало та ін.; упоряд. М. Ю. Відейко. Харків, 2020. 586 с.
8. Історія цивілізації. Україна. Т. 2. Від Русі до Галицького князівства (900–1256) / О. Б. Бубенок, А. М. Домановський, О. О. Дядечко та ін.; упоряд. О. Є. Черненко. Харків, 2021. 612 с.
9. Навігатор з історії України. Повоєнний СРСР / Валентина Мержиєвська, Діана Житня-Кебас, Олександр Маєвський, Ігор Цеунов, Юрій Шаповал, Ярослав Грицак. К.: ПОРТАЛ, 2023. 204 с.
10. Навігатор з історії України. Русь / Вадим Арістов, Галина Качур, Ярослав Грицак. К.: ПОРТАЛ, 2024. 144 с.
11. Навігатор з історії України. Світові війни / Олександр Маєвський, Валентина Мержиєвська, Діана Житня-Кебас, Ігор Цеунов, Ярослав Грицак. К.: ПОРТАЛ, 2022. 304 с.
12. Навігатор з історії України. Сучасність / Валентина Мержиєвська, Павло Артимішин, Галина Качур, Софія Рунова, Ярослав Грицак. К.: ПОРТАЛ, 2023. 224 с.
13. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я. С. Калакура, О. О. Рафальський, М. Ф. Юрій. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kalakura_Yaroslav/Ukrainska_kultura_tsyvilizatsiyniy_vymir.pdf?
14. Український Мультифронтир. Нова схема історії України (неоліт — початок XX століття) / Ред.: Сергій Громенко. К.: Фабула, 2024. 480 с.
15. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол.: О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий редактор), О. Калакура, М. Юрій. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Rafalskyi_Oleh/Tsyvilizatsiina_identychnist_ukrainstva_istoriia_i_suchasnist/
16. Яковенко Н. М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. URL: <http://history.franko.lviv.ua/PDF%20Final/Jakovenko.pdf>.

Додаткова література

1. Апанович О. М. Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 288 с.
2. Аркуша О. Г. Час народів. Історія України XIX століття: Навчальний посібник / О. Г. Аркуша, К. К. Кондратюк, М. М. Мудрий, О. М. Сухий. Львів, 2016. 315 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Arkusha_Olena/Chas_narodiv_Istoriia_Ukrainy_XIX_stolittia/
3. Багалій Дмитро. Історія Слободської України / передм. та ком. В. Л. Маслійчук ; упоряд. О. О. Савчук. Харків : Видавець Олександр Савчук, 2019. 400 с.
4. Блануца А. Земельна політика Ягеллонів на українських теренах Великого князівства Литовського (1440–1572 pp.). Київ : Інститут історії України НАН України, 2017. 423 с.
5. Байнум Вільям. Коротка історія науки / Пер. з англ. Наталія Яцюк. К.: Наш Формат, 2023. 284 с.
6. Брехуненко В., Ковальчук В., Ковальчук М., Корнієнко В. «Братня» навала. Війни Росії проти України XII–XXI ст. / За заг. ред. В. Брехуненка. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Київ, 2016. 248 с.
7. Ваврух М., Гавалюк Р. Нариси з історії української культури: архітектура, образотворче мистецтво, музика, театр, кіно / М. Ваврух, Р. Гавалюк. Львів : Світ, 2018. 224 с.
8. Велика війна 1914–1918 pp. і Україна. У 2-х книгах. Кн. 2: Мовою документів і свідчень / Ред. кол.: В. А. Смолій (голова), О. П. Реснт (відп. ред.), О. Ю. Кирієнко (відп. секр.) та ін.; Ін-т історії України НАН України. Київ : Кліо, 2015. 800 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Zbirka/Velyka_viina_1914-1918_pp_i_Ukraina_U_dvokh_knyhakh_Knyha_2_Movoiu_dokumentiv_i_svidchen/

9. Велика війна 1914–1918 рр. і Україна. У 2-х книгах. Кн. 1: Історичні нариси / Упоряд. О. П. Реєнт; Ред. кол.: В. А. Смолій (голова). НАН України. Інститут історії України. Київ : Кліо, 2014. 784 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Zbirka/Velyka_viina_1914-1918_pp_i_Ukraina_U_dvokh_knyhakh_Knyha_1_Istorychni_narysy/
10. Від Рейхстагу до Івodziми. У полум'ї війни. Україна та українці у Другій світовій / В. В'ятрович, С. Громенко та ін. Харків : КСД, 2017. 356 с. (Історія без цензури)/ URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Viatrovych_Volodymyr/Vid_Reiskhtahu_do_Ivodzimy_U_polumi_viiny_Ukraina_ta_ukraintsi_u_Druhii_svitovii/
11. Войтович Л. В. Княжа доба на Русі: портрети еліти / Л. В. Войтович. Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; ЛНУ ім. І. Франка. Біла Церква : Олександр Пшонківський, 2006. 782 с.
12. Ворбертон Найжел. Коротка історія філософії. К.: Наш Формат, 2023. 289 с.
13. В'ятрович В., Забілий Р., Дерев'яний І., Содоль П. Українська Повстанська Армія. Історія нескорених / Відп. ред. та упоряд. В. В'ятрович. 3-тє вид. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Viatrovych_Volodymyr/Ukrainska_Povstanska_Armiia_Istoriia_n_ekskorenykh_vyd_2011/.
14. Голловей Річард. Коротка історія релігії. К.: Наш Формат, 2023. 283 с.
15. Горелов М. Є., Моця О. П., Рафальський О. О. Держава і цивілізація в історії України. Київ : Еко-Продакшин, 2009. 879 с.
16. Горобець В. Зірки та терени козацької революції. Історія звитяг і поразок / В. Горобець. Харків : КСД, 2017. 480 с.
17. Гриневич В. Політика пам'яті Другої світової війни в Україні: у пошуках ідентичності та консолідації. URL: http://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/grynevych_polityka.pdf
18. Гуржій О. І., Чухліб Т. В. Історія козацтва. Держава–військо–битви. Київ : Арій, 2015. 479 с.
19. Гуржій О. Україна в суспільно-політичних комбінаціях імперського уряду Росії (30–90-ті рр. XVIII ст.). Київ: Ін-т історії України НАН України, 2019. 205 с.
20. Гудзяк Б. Криза і реформа: Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії. Переклад з англ. Марії Габлевич, за ред. Олега Турія. Львів: Інститут історії Церкви Львівської Богословської академії, 2000. 426 с.
21. Даніель Бовуа Трикутник Правобережжя: царат, шляхта і народ. Київ: Кліо, 2020. 872 с.
22. Дашкевич Я. Постаті: Нариси про діячів історії, політики, культури. 3-тє вид., доповн. / Упоряд.: М. Капраль, І. Сварник, І. Скочиляс, А. Фелонюк. Львів: Літературна агенція «Піраміда», 2016. 924 с.
23. Документи українського козацтва XVI – першої половини XVII ст.: універсали, листування, угоди, присяги / Відп. ред. В. Брехуненко. Київ: Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 2016. 608 с.
24. Домановська М. П. П. Гулак-Артемівський і Харківський університет // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки. 2017. Вип. 25. URL: <https://periodicals.karazin.ua/uahistory/article/view/10408>
25. Єремєєв. П. В. Руїнація культових споруд Харкова в період російської військової агресії: суспільне сприйняття та переосмислення культурної спадщини. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія». 2022. Вип. 62. С. 49–85. DOI: <https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2022-62-02>.
26. Жданович О. Воїни степів. Гуни на теренах України. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Zhdanovych_Olesia/Voiny_stepiv_Huny_na_terytorii_Ukrainy/.
27. Жданович О. Зі Скандинавії у Причорномор'я. Військове мистецтво готів на теренах України: науково-популярне видання. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Zhdanovych_Olesia/Zi_Skandynavii_u_Prychornomoria_Viiskove

28. Журавльов Денис. Іван Мазепа: людина, політик, легенда. Х.: Фоліо, 2020. 348 с.
29. Залізник Л. Стародавня історія України / Ред. В. Олексієнко. К.: Темпора, 2012. 542 с.
30. Капелюшний В. П., Коваль О. Ф. «Незламна і нескорена: національна еліта в Українській революції 1917–1921 років. Історіографічний нарис. Монографія. Київ : Інтерсервіс, 2018. 480 с.
31. Касьянов Г. Розрита могила: Голод 1932–1933 років у політиці, пам'яті та історії (1980-ті – 2000-ті). Харків : Фоліо, 2020. 298 с.
32. Кіштайні Найл. Коротка історія економіки. К.: Наш Формат, 2023ю 256 с.
33. Князі і гетьмани усієї Русі. «Через шаблю маєм право». Злети і падіння козацької держави 1648–1783 / В. Горобець та ін. Харків: КСД, 2016. 352 с. (Історія без цензури).
34. Козлова Д. Про Другу світову війну та Голокост: пам'ятання і забуття. URL: <http://uamoderna.com/demontazh-pamyati/kozlova-memory-and-oblivion>.
35. Колесников К. На краю Ойкумени. Еллінські військові традиції на українських землях Причорномор'я. Київ, 2021. 312 с.
36. Куліков В. О. Підприємства й суспільство в заводських і шахтарських поселеннях Донбасу та Придніпров'я в 1870–1917 рр. URL: https://books.google.com.ua/books?id=fnqWDwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.
37. Лазарович М. В. «Душу й тіло ми положим за нашу свободу»: Україна в боротьбі проти збройної агресії Російської Федерації (2014–2020 роки) / Міністерство культури та інформаційної політики України. Київ : ПП АВІАЗ, 2020. 452 с.
38. Лицарі Дикого Поля. Плугом і мушкетом: Український шлях до Чорного моря / Авт. кол.: О. Бачинська, Т. Вінцовський, В. Грибовський, Н. Діанова, А. Домановський та ін. Упоряд. К. Галушко. Харків : КСД, 2016. 356 с. (Історія без цензури).
39. Літопис Руський за Іпатським списком / Перекл. Л. Махновець. URL: <http://litopys.org.ua/litop/lit.htm>.
40. Ложкіна Аліса. «Перманентна революція. Мистецтво України ХХ – поч. ХХІ ст.», переклад із російської: Сашко Ушкалов, дизайн-концепт: Альона Соломадіна. Київ : ArtHuss, 2019. 554 с.
41. Любавський Р. Повсякденне життя робітників Харкова в 1920-ті – на початку 1930-х років / Науковий редактор Л. Ю. Посохова / Передм. О. А. Коляструк; вступне слово Л. Ю. Посохової. Харків : Раритети України, 2016. 226 с.
42. Маєвський О., Межиєвська В., Цеунов І. Навігатор з історії України. Світові війни / Наук. керівник проєкту Я. Грицак. Київ : Портал, 2022. 305 с.
43. Межиєвська В., Артимішин П., Качур Г. Навігатор з історії України. Сучасність / Наук. керівник проєкту Я. Грицак. Київ : Портал, 2023. 224 с.
44. Межиєвська В., Житня-Кебас Д., Цеунов І. та ін. Навігатор з історії України. Повоєнний СРСР / Наук. керівник проєкту Я. Грицак. Київ : Портал, 2023. 204 с.
45. Мицик Ю., Плохій С. Як козаки Україну боронили / Ю. Мицик. Київ : Кліо, 2018. 368 с.
46. Монолатій І.В. Українські легіонери. Формування та бойовий шлях українських січових стрільців 1914–1918 рр. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/15718>.
47. На бій за волю. Перемога через поразки. Україна у війнах і революціях 1914–1921 років / М. Ковальчук, А. Папакін та ін. Харків : КСД, 2016. 353 с. (Історія без цензури).
48. Народження країни. Від краю до держави. Назва, символіка, територія і кордони Україн / Упоряд. Кирило Галушко. Харків : КСД, 2016. 352 с. (Історія без цензури).
49. Пагіря Г. Карпатська Січ: військове формування Карпатської України: науково-популярне видання. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Pahiria_Oleksandr/Karpatska_Sich_viiskove_formuvannia_Karpatskoi_Ukrainy/.
50. Папакін А., Шаменков С. Діти Таргітая. Військо та війни скіфів VII–III ст. до Р. Х.

Київ, 2021. 144 с.

51. Паталах О. Від Січі до Чорномор'ї. Запорозьке та чорноморське козацтво в російсько-турецьких війнах XVIII ст. Київ, 2020. 324 с.

17. Перелом: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минушини. Діалоги з істориками. У 2 кн. Київ, 2022.

18. Плохій С. Брама Європи / Сергій Плохій; пер. з англ. Романа Клочка. Харків : КСД, 2016. 496 с.

52. Плохій С. Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій / Авториз. пер. з англ. М. Климчука. Київ : Laugus, 2015. 400 с.

53. Плохій С. М. Чорнобиль. Історія ядерної катастрофи. Харків : Фоліо, 2019. 395 с.

54. Плохій С. Остання імперія. Занепад і крах Радянського Союзу / пер. Ярослав Лебеденко, Анатолій Саган. Харків : КСД, 2019. 512 с.

55. Поле битви – Україна. Від «володарів степу» до «кіборгів». Воєнна історія України від давнини до сьогодення / Упоряд. Кирило Галушко. Харків : КСД, 2016. 352 с. (Історія без цензури). URL:

https://chtyvo.org.ua/authors/Zbirka/Pole_bytvy_Ukraina_Vid_volodariv_stepu_do_kiborhiv_Voienna_istoriia_Ukrainy_vid_davnyny_do_sohodenn/

56. Попович М. В. Нарис історії культури України / М. В. Попович. / 2-ге вид., допов. Київ : АртЕк, 2017. 730 с.

57. Портнова Т. Українські міста Російської імперії середини XIX – початку XX століть в світлі модернізаційної теорії. URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/242-tetiana-portnova-ukrainski-mista-rosiiskoi-imperii-seredyny-khikh-pochatku-khkh-stolit-v-svitli-modernizatsiinoi-teorii>.

58. Рафальський О., Самчук З. Цивілізаційне перехрестя сучасного суспільства. Київ: ІПІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2018. 688 с. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2019/01/tsyvilizatsiine_perehrestia.pdf

59. Революція Гідності: методичні матеріали. Київ, 2015. 46 с. URL: https://don.kyivcity.gov.ua/files/2015/11/13/2015_metodichka_reviluciya_gidnosti_4.pdf

60. Розсекречена пам'ять: Голодомор 1932–1933 років в Україні в документа ІПУ–НКВД / Упор.: В. Борисенко, В. Даниленко, С. Кокін та ін. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 604 с.

61. Русь «після Русі». Між короною і булавою. Українські землі від королівства Русі до Війська / В. М. Горобець та ін. Харків : КСД, 2016. 351 с. (Історія без цензури)

62. Салата О. Світоглядні та методологічні позиції формаційного і цивілізаційного підходів до історії // Цивілізаційні дискурси світової та української історіографії : монографія; за наук. ред. О. О. Салати. Київ, 2017. С. 9–20.

63. Сердюк І. Маленький дорослий: Дитина й дитинство в Гетьманщині XVIII ст. / І. Сердюк. Київ : К.І.С., 2018. 456 с.

64. Ситий І. Козацька Україна: печатки, герби, знаки та емблеми кінця XVI–XVIII століть / І. Ситий. Київ : Темпора, 2017. 972 с.

65. Склокін В. Російська імперія і Слобідська Україна у другій половині XVIII ст.: просвічений абсолютизм, імперська інтеграція, локальне суспільство. Львів : Видавництво УКУ, 2019. 268 с.

66. Скоропадський П. Спомини: кінець 1917 – грудень 1918 року. Київ : Темпора, 2019. 756 с.

67. Смолій В., Степанков В. Богдан Хмельницький: полководець, дипломат, державотворець. Київ : Парламентське видавництво, 2020. 752 с.

68. Снайдер Т. Криваві землі. Європа між Гітлером і Сталіним. Київ : Лаурис, 2018. 492 с.

69. Снайдер Т. Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусь. 1569–1999 рр. Київ : Дух і Літера, 2016. 464 с.

70. Сокирко О. На варті булави. Надвірні війська українських гетьманів середини XVII –

другої половини XVIII ст. Київ, 2018. 184 с.

71. Таїрова-Яковлева Т. Гетьмани України. Історії про славу, трагедії та мужність. Київ : Кліо, 2015. 424 с.
72. Таїрова-Яковлева Тетяна. Іван Мазепа і Російська імперія. Історія «зради» / Перекладач Ю. Мицик. Київ : Кліо, 2019. 404 с.
73. Тинченко Я. В. Війська Ясновельможного Пана Гетьмана. Армія Української держави, травень-грудень 1918 року. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Tynchenko_Yaroslav/Viiska_Yasnovelmozhnoho_Pana_Hetmana_Armiia_Ukrainskoi_Derzhavy_traven-hruden_1918_r/
74. Тинченко Я. В. Військово-морські сили України. 1917–1921: науково-популярне видання. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Tynchenko_Yaroslav/Viiskovo-morski_syly_Ukrainy_1917-1921/
75. Тинченко Я. В. Герої українського неба: пілоти визвольної війни 1917–1920 рр. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Tynchenko_Yaroslav/Heroi_ukrainskoho_neba_1917-1920/
76. Тинченко Я. В. Новітні Запорожці. Війська Центральної Ради, березень 1917 – квітень 1918: науково-популярне видання. Київ, 2010. 112 с.
77. Тинченко Я. В. Символи нескореної держави. Нагороди уряду Української Народної Республіки URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Tynchenko_Yaroslav/Symvoly_neskorenoi_derzhavy_Nahorody_u_riadu_Ukrainskoi_Narodnoi_Respubliky/.
78. Тинченко Я. В. Українська армія у 1920 році. Військовий союз з Польщею, війна з Радянською Росією та інтернування. Київ, 2020. 296 с.
79. Тіні згаданих предків. Від склавинів до русинів. Прадавня Україна, Русь і походження українців / Михайло Відейко та ін.; упоряд. Кирило Галушко. Харків : КСД, 2016. 351 с. (Історія без цензури). URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Komar_Oleksii/Tini_zhadanykh_predkiv_Vid_sklavyniv_do_rusyniv_Pradavnia_Ukraina_Rus_i_pokhodzhennia_ukraintsiv/
80. Томпсон Е. Трубадури імперії. Російська література і колоніалізм. Київ, 2023. 384 с.
81. У кігтях двоголавих орлів. Творення модерної нації. Україна під скіпетрами Романових і Габсбургів. Харків, 2016. 352 с. (Історія без цензури).
19. Україна в історії Європи XIX — початку XXI ст.: історичні нариси: монографія. За ред. чл.-кор. НАН України С. В. Віднянського. Київ : Інститут історії України НАН України, 2020. 814 с.
20. Україна в контексті історичного розвитку Європи: підручник для студентів всіх спеціальностей / С. Ю. Боева, В. Ю. Бузань та ін. Київ : Арт Економі, 2021. 304 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/41918>.
82. Україна радянська. Ілюзії та катастрофи «комуністичного раю» / Г. Єфіменко, Я. Примаченко та ін. Харків : КСД, 2017. — 353 с. (Історія без цензури). URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Yefimenko_Hennadii/Ukraina_radianska_Iliuzii_ta_katastrofy_ko_munistychnoho_raiu/
83. Український Гетьманат: нариси історії національного державотворення XVII–XVIII ст. У 2 кн. Київ : Інститут історії України, 2018. Кн. 1. 610 с.; Кн. 2. 580 с.
84. Універсали Богдана Хмельницького. 1648–1657 / НАН України, Ін-т історії України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського; упоряд.: І. Крип'якевич, І. Бутич. Київ : Альтернативи, 1998. 381 с.
85. Хома І. Я. Січові Стрільці. Створення, військово-політична діяльність та збройна боротьба Січових Стрільців у 1917–1919 рр. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Khoma_Ivan/Sichovi_Striltsi_Stvorennia_viiskovo-politychna_diialnist_ta_zbroina_borotba_Sichovykh_Striltsiv_u_1917-1919rr/
86. Черкас Б. Степовий щит Литви. Українське військо Гедиміновичів. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Cherkas_Borys/Stepovyi_schyt_Lytsky_Ukrainske_viisko_Hedymynovychiv_XIV_XVI_st/

87. Шевчук В. Козацька держава як ідея в системі суспільно-політичного мислення XVI–XVIII століть. У двох книгах. Книга 2. Київ : Грамота, 2020. 1120 с.
88. Applebaum, Anne. Red Famine: Stalin's War on Ukraine. New York, Doubleday (Penguin Random House LLC), 2017 461 p.
89. Kolesnyk I. Global History. Conceptual History / Preface V. A. Smoliiy, A. I. Kudryachenko. Kyjiv: In-t of History of Ukraine NAS of Ukraine, 2022. 344 p.
90. Lonardo L. Russia's 2022 War Against Ukraine and the Foreign Policy Reaction of the EU. London : Palgrave Macmillan Cham, 2023. XII, 87 p.
91. Plokyh, Serhii. Forgotten Bastards of the Eastern Front. Oxford : Oxford University Press, 2019. 369 p.
92. Social Change and National Consciousness in Twentieth-Century Ukraine. By Bohdan Krawchenko. New York : St. Martin's, 1985. xix, 333 pp.
93. The Future of the Past: New Perspectives on Ukrainian History. Editor: Plokyh, Serhii. Harvard Ukrainian Research Institute. 2017. 516 p. (Harvard Papers in Ukrainian Studies).
94. The Ukrainian Revolution, 1917–1920: A Study in Nationalism. Front Cover. John Stephen Reshetar. Princeton University Press, 1962. 363 p.
95. Ukraine and Europe: Cultural Encounters and Negotiations. Editors: Plokyh, Serhii; Brogi Bercoff, Giovanna, Pavlyshyn, Marko. University of Toronto Press. 2017. 480 p.
96. Ukraine During World War II: History and Its Aftermath. Editor: Yury Boshyk. Canadian Institute of Ukrainian Studies. 1986. 291 p.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Бібліотека імені М. Максимовича Київського національного університету імені Т. Шевченка. URL: <http://lib-gw.univ.kiev.ua>.
2. Іван Патриляк. Лекції. URL: <https://www.youtube.com/@UKRAINEHISTORY>.
3. Ізборник. Історія України IX- XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. URL: lytopys.org.ua
4. Інститут історії України НАН України (Київ). URL: <http://www.institute@history.org.ua>.
5. Інститут історії України НАН України. URL: <http://www.history.org.ua>
6. Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України (Київ) URL: <http://www.inst-ukr.lviv.ua>.
7. Інститут української археографії та джерелознавства імені М. Грушевського НАН України (Київ). URL: <http://www.gilan.uanet.net/nasu/hiuass.html>.
8. Інститут філософії імені Г. Сковороди НАН України (Київ). URL: <http://www.filosof.com.ua>.
9. Локальна історія. URL: <https://www.youtube.com/@localhistoryUA>.
10. Наталія Яковенко. Лекції. URL: https://www.youtube.com/results?search_query=%D0%9D%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%8F+%D0%AF%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.
11. Національна бібліотека України імені В. Вернадського (Київ). URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
12. Олексій Сокирко. Лекції. URL: https://www.youtube.com/results?search_query=%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D0%B9+%D0%A1%D0%BE%D0%BA%D0%B8%D1%80%D0%BA%D0%BE.
13. Сергій Плохій. Лекції. URL: https://www.youtube.com/results?search_query=%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B3%D1%96%D0%B9+%D0%9F%D0%BB%D0%BE%D1%85%D1%96%D0%B9.
14. Тімоті Снайдер. Становлення сучасної України. URL:

12. Особливості навчання за денною формою в умовах продовження дії обставин непереборної сили

В умовах дії форс-мажорних обмежень освітній процес в університеті здійснюється відповідно до наказів/розпоряджень ректора/проректора або за змішаною формою навчання або повністю дистанційно в синхронному режимі.

У разі запровадження суворих обмежень із заборогою відвідувати ЗВО здобувачам вищої освіти денної форми навчання надано можливість скласти екзамен дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Історія України: цивілізаційний вимір», URL:

13. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ЗА ДЕННОЮ ФОРМОЮ В УМОВАХ ПОДОВЖЕННЯ ДІЇ ОБСТАВИН НЕПОБОРНОЇ СИЛИ (В ТОМУ ЧИСЛІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ ЧЕРЕЗ ПАНДЕМІЮ)

В умовах дії карантинних обмежень освітній процес в університеті здійснюється за змішаною формою навчання, а саме:

- дистанційно (за затвердженим розкладом занять) на платформі Zoom проводяться всі лекційні заняття;
- дистанційно на платформі Clasroom проводиться контроль самостійної роботи та фіксуються результати практичних занять;
- дистанційно на платформі Телеграм проводяться консультації та обговорюються проблемні питання;
- аудиторно (за затвердженим розкладом занять) проводяться 100% практичних занять у навчальних групах кількістю до 20 осіб з урахуванням відповідних санітарних і протиепідемічних заходів.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких карантинних обмежень з заборогою відвідування ЗВО студентам денної форми навчання надається можливість (за заявою, погодженою деканом факультету) скласти **екзамен в тестовій формі дистанційно на платформі Moodle** в дистанційному курсі «Історія України (для відповідних навчальних програм)»